

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРОБОРОНПРОМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЯНІШЕВСЬКА Катерина Дмитрівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3648-5543>,

e-mail: k.yanishevsk@yur.sumdu.edu.ua

УДК 342.841

DOI 10.32782/NP.2023.4.24

У статті розглядаються питання правового регулювання діяльності Акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» в умовах воєнного стану, так як саме на цей час припав процес реформування даного суб'єкта управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі. АТ «Укроборонпром» є найбільшим конгломератом підприємств оборонно-промислового комплексу України й займає ключове місце у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності держави. Укроборонпром має статус акціонерного товариства, що належить державі. Ця форма власності визначає основні принципи корпоративного управління та способи участі держави у вирішенні стратегічних питань компанії. З моменту створення Укроборонпрому держава виступає як основний акціонер, що забезпечує стабільність та надійність функціонування підприємства.

У статті характеризуються основні нормативно-правові акти, якими запроваджувалася діяльність даного суб'єкта та нові, ті, що були прийняті у поточному році. Нормативно-правовими актами, якими була започаткована діяльність державного концерну «Укроборонпром» стали Укази Президента України від 09.12.2010 № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» та № 1245 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України» від 28.12.2010 р., а також Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1221 «Про утворення Державного концерну «Укроборонпром», яка була доповнена Постановою Кабінету Міні-

стрів України від 31.08.2011 р. № 993 про «Деякі питання Державного концерну «Укроборонпром».

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку Акціонерного товариства важливим є Закон України № 1630-IX «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності» та Постанова Кабінету Міністрів України від 21.03.2023 року № 441 «Про затвердження Статуту Акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість», які затвердили його новий статус, що, в свою чергу, кардинально змінило управлінську, адміністративну, фінансову, господарську та інші складові його діяльності.

Ключові слова: національна безпека, оборонно-промисловий комплекс, військова промисловість, Укроборонпром, оборона.

Постановка проблеми

Аналіз правового регулювання діяльності Акціонерного товариства «Укроборонпром» стає дедалі більш актуальним у сучасному контексті ефективності обороноздатності країни, оскільки цей оборонний гігант є важливим ланцюгом в системі національної безпеки України. Правове регулювання АТ «Укроборонпром» та особливості реформування його правового статусу під час воєнного стану стали об'єктом посиленої уваги дослідників та правових експертів, так як оборонна промисловість в умовах воєнного стану є найбільш затребуваною галуззю економіки України, не говорячи про те, що вона вважається і найприбутковішою.

До того ж актуальною залишається тема сьогоднішнього протистояння російській агресії, коли система військової промисловості потребує постійної уваги та удосконалення як в технічному так і правовому аспекті. Вищезазначене та нещодавні зміни у законодавстві щодо правового статусу Акціонерного товариства «Укроборонпром» в контексті реформування системи оборонно-промислового комплексу і обумовили необхідність даного дослідження.

Метою роботи є визначення й дослідження особливостей правового регулювання діяльності акціонерного товариства «Укроборонпром» в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу

В умовах воєнного стану Акціонерне товариство «Укроборонпром» – Українська оборонна промисловість має реальний потенціал стати конкурентноспроможним суб'єктом оборонної галузі на міжнародному рівні, так як воно є найбільшим акціонерним товариством, що сполучає всі державні багатопрофільні підприємства різних галузей оборонно-військової промисловості України, зокрема ті, що діють у сфері озброєння, військової спецтехніки, боєприпасів, тощо. Підприємство бере активну участь у військово-технічному та військово-промисловому співробітництві з країнами-партнерами, іншими державами світу. До структури Концерну входить низка установ наукового та промислового призначення в авіаційній, суднобудівній, радіоелектронній, приладобудівній, спеціально-хімічній сферах, тощо.

Укроборонпром відіграє важливу роль у зміцненні національної безпеки України та сприяє її інтеграції в міжнародний оборонний простір. Завдяки високому рівню технологічного розвитку та науковому потенціалу, ця компанія є ключовим партнером для численних країн у сфері військово-технічного співробітництва.

Найбільшу свою актуальність та важливість тематика української оборонної промисловості набрала з початком війни на Сході України в 2014 році та під час повномасштабного вторгнення рф до України 2022 року – оскільки виробництво та роз-

робка власної системи національної безпеки й озброєння стали найпріоритетнішими завданнями для українського уряду та суспільства. Тож, основною метою Укроборонпрому є забезпечення військової безпеки та обороноздатності України, розвиток оборонно-промислового комплексу, сприяння науково-технічному прогресу та створення високотехнологічної військово-промислової бази [1].

Виникнення та формування оборонно-промислового комплексу (ОПК) України є невід'ємною частиною історії нашої країни. Від перших днів незалежності України в 1991 році створення сильного та самодостатнього оборонно-промислового сектору було однією з найважливіших завдань для нової держави.

Саме поняття «оборонно-промисловий комплекс України» було визначено у п. 13 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України», у відповідності до якого ним є сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами[2].

Нормативно-правовими актами, якими була започаткована діяльність державного концерну «Укроборонпром» стали Укази Президента України від 09.12.2010 № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади»[3] та від 28.12.2010 р. № 1245 «Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України»[4], а також Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1221 «Про утворення Державного концерну «Укроборонпром»[5], яка було доповнена Постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 р. № 993 «Про деякі питання Державного концерну «Укроборонпром»[6].

Варто зазначити, що на момент створення Державного концерну «Укроборонпром» ситуація, що склалась в оборонній промисловості, характеризувалась недостатністю ефективного управління державною власністю, недоцільною розподіленістю підприємств між цілою низкою різних органів управління та власності, абсолютно не доцільним розподілом і використанням бюджетних коштів, хабарництвом та корупцією в чиновницьких колах. Ці причини та ряд інших – стали основним поштовхом щодо переходу системи української оборонної промисловості до ринкових методів управління. Як результат, більшість оборонно-промислових підприємств були передані в управління Державному господарському об'єднанню – Державному концерну «Укроборонпром». Під єдиним началом та керівництвом було об'єднано проєктні, виробничі, оборонні та ряд інших підприємств, що забезпечували реалізацію оборонної продукції як для внутрішніх так і зовнішніх потреб.

Саме це підтверджувалося вказаною вище Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного концерну «Укроборонпром», в якій перераховувалися підприємства, які ввійшли до його складу та вказувалося на необхідність розроблення Статуту концерну, який був затверджений Постановою КМУ № 993 31.08.2011 року[6].

Слід зауважити, що одним з визначальних нормативно-правових актів, який врегульовував діяльність ДК «Укроборонпром» став Закон України «Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі» від 16.06.2011 року № 3531-VI, який визначив концерн одним із суб'єктів управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі[7]. Але проаналізувавши вказаний Закон, можна звернути увагу на те, що Кабінет Міністрів України хоч і вказаний суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі, але конкретно його функції та повноваження прописані не були.

Як вбачається, з моменту створення до сьогодні – державний концерн пройшов значний період історії, переповнений

важливими подіями та особливостями того часу. Основні з яких – зокрема події 2014 року, коли питання озброєння постало найгостріше, і від якого залежало майбутнє країни. Ще одним важливим періодом стали роки після відносної стабілізації ситуації на Сході України; 2016-2021 роки, коли підприємство проходило шлях свого розвитку, удосконалення та європейської інтеграції.

Проте, підприємство потребувало реформування та змін, які показали певні особливості роботи в умовах війни. З метою реалізації процесу реформування та корпоратизації ДК «Укроборонпром» 13 липня 2021 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 1630-IX «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності», який закріпив особливості правового, економічного та організаційного регулювання перетворення Державного концерну «Укроборонпром» в акціонерне товариство, а державних унітарних підприємств, у тому числі казенних підприємств, які входили до складу Державного концерну «Укроборонпром», – у господарські товариства, які є більш гнучкими за своєю організаційно-правовою формою[8].

Також вказаним законодавчим актом було врегульовано питання управління і розпорядження майном вказаних суб'єктів та окреслено його спрямованість на забезпечення обороноздатності, економічної безпеки і захисту інтересів держави.

Отже, відповідно до цього Закону держава впровадила сучасну модель корпоративного управління оборонно-промисловими підприємствами. Внаслідок реформи – усі утворені господарські товариства мають бути послідовано згруповані відповідно у науково-виробничі об'єднання за їх галузевим принципом: бронетехніка, радарні системи, високоточне озброєння, боєприпаси, військово-морська промисловість, тощо.

Наступним нормативно-правовим актом, що встановлює юридичний статус АТ «Укроборонпром» є Статут, який було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2023 року № 441. Стаття 1 Статуту зазначає, що Акціонерне товариство «Українська оборонна промисловість» є

юридичною особою, 100 відсотків акцій якої належать державі[9].

У Статуті також зазначена основна мета діяльності товариства, яка полягає у посиленні обороноздатності України, реалізації ефективного управління, інвестиційно-інноваційного розвитку промисловості України, регулюванні, контролі та координації діяльності господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі, а також державних підприємств для забезпечення їх сталої та ефективної діяльності, одержання прибутку від господарської діяльності, впровадженні засад корпоративного управління відповідно до найкращих міжнародних практик, управлінні об'єктами державної власності, які не ввійшли до статутного капіталу господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі та передані в управління товариству в порядку, передбаченому законодавством, сприянні структурній перебудові оборонно-промислового комплексу України, підвищенні рівня воєнної безпеки держави та сприянні розвитку сил безпеки і сил оборони.

Слід зауважити, що діяльність Укроборонпрому до його реформування не відповідала міжнародним стандартам корпоративного управління, була неефективною, ускладнювала залучення інвестицій, створювала умови для корупційних зловживань. І тому, після прийняття нормативно-правової бази, яка врегулювала його діяльність, було запроваджено Стратегію запобігання, виявлення та протидії корупції на 2023-2024 роки (короткострокова антикорупційна стратегія)[10]. Дана Стратегія розроблена з урахуванням необхідності ефективного запобігання та негайного реагування на існуючі корупційні ризики в діяльності підприємств АТ «Укроборонпром» та, з іншого боку, направлена на підтримання розпочатої системної реформи корпоративного управління, яка має забезпечити сталий довгостроковий розвиток оборонної промисловості України. Основними пріоритетними завданнями даної Стратегії стало очищення Акціонерного товариства від корупційних керівників та прозорі закупівлі, які будуть здійснюватися через систему Прозорро.

Висновок

У підсумку до вищевикладеного, можна зазначити, що дослідження правового регулювання Акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість» виявилось надзвичайно актуальним та необхідним у сучасному контексті зміцнення національної безпеки України та розвитку оборонного комплексу. Тематика української оборонної промисловості є вкрай актуальною для сьогоднішніх викликів у збройному протистоянні з РФ, тож важливим аспектом залишається правове регулювання цієї сфери на законодавчому рівні. Одним з важливих кроків в цьому напрямку є законодавчі новації щодо зміни статусу державного концерну на акціонерне товариство, що, в свою чергу, кардинально змінює управлінську, адміністративну, фінансову, господарську та інші складові діяльності Укроборонпрому.

Закон України «Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності» дав змогу перетворити Державний концерн «Укроборонпром» на абсолютно новітню та сучасну оборонно-промислову компанію, яка є підзвітною акціонеру-державі, та відкрита для інвесторів. Нова модель товариства повинна стати більш ефективною в управлінні та надійною для створення озброєння та військової техніки. Крім цього, важливим аспектом стане убезпечення нової злагодженої структури української оборонної промисловості від корупційних ризиків і прямого політичного впливу, так як основною метою на даний час є забезпечення Збройних сил України новітніми високотехнологічними зразками озброєння та військової техніки завдяки впровадженню сучасної системи управління державними підприємствами оборонно-промислового комплексу України.

Література

1. Бондаренко О.С., Пилипенко Є.С. До питання про шляхи оптимізації діяльності державного концерну «Укроборонпром». Молодий вчений. 2022. №4. с.449-452.
2. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

[laws/show/2469-19#Text](#) (дата звернення 20.10.2023).

3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 № 1085/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010/ed20101209> (дата звернення: 20.10.2023).

4. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України: Указ Президента України від 28.12.2010 № 1245/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245/2010> (дата звернення: 20.10.2023).

5. Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 року № 1221: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 № 53 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53-2011-%D0%BF> (дата звернення: 20.10.2023).

6. Деякі питання Державного концерну «Укроборонпром»: Постанова Кабінету Міністрів України; Статут, Перелік від 31.08.2011 № 993 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2011-%D0%BF> (дата звернення: 20.10.2023).

7. Про особливості управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі: Закон України від 16.06.2011. № 3531-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3531-17#Text> (дата звернення 20.10.2023).

8. Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності: Закон України від 13.07.2021 № 1630-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20> (дата звернення 20.10.2023).

9. Про утворення акціонерного товариства «Українська оборонна промисловість»: Постанова Каб. Міністрів України від 21.03.2023 р. № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-2023-п#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

10. Стратегія запобігання, виявлення та протидії корупції на 2023-2024 роки (короткострокова антикорупційна стратегія) URL: <https://ukroboronprom.com.ua/upravlinnyata-komplajens/strategiya-zapobigannya-ta-protidii-korupcii-at-ukroboronprom> (дата звернення: 20.10.2023).

LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF UKROBORONPROM UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

The article examines the issue of legal regulation of the activities of the Joint-Stock Company “Ukrainian Defense Industry” in the conditions of martial law, since the process of reforming this subject of state-owned objects in the defense-industrial complex started during this period of time. JSC “Ukroboronprom” is the largest conglomerate of enterprises of the defense-industrial complex of Ukraine and occupies a key place in ensuring national security and defense capability of the state. Ukroboronprom has the status of a joint-stock company that is owned by the state. This form of ownership determines the basic principles of corporate governance and ways of state participation in solving the company’s strategic issues. Since the creation of Ukroboronprom, the state has acted as the main shareholder that ensures the stability and reliability of the enterprise’s operation.

The article describes the main legal acts that introduce the activity of this subject and the new ones that have been adopted this year earlier. There are main ones: Decrees of the President of Ukraine dated 09.12.2010 No. 1085 “On optimization of the system of central executive bodies” and No. 1245 “On measures to increase the efficiency of the defense-industrial complex of Ukraine” from 28.12.2010, as well as the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 29.12.2010 No. 1221 “On the formation of the State Concern “Ukroboronprom”, which was supplemented by the Resolution of the CMU dated 31.08.2011 No. 993 on “Some issues of the State Concern “Ukroboronprom”“.

It has been established that at the current stage of development of the joint-stock company, there is an important Law – the Law of Ukraine No. 1630-IX “On the Peculiarities of the Reform of State-Owned Defense-Industrial Complex Enterprises” and also Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 21, 2023 No. 441 “On Approving the Charter of the Joint-Stock Company “Ukrainian defense industry”, which established its new status and radically changed the managerial, administrative, financial, economic and other components of its activity.

Keywords: national security, defense-industrial complex, military industry, Ukroboronprom, defense.